

2. Перспективи розвитку вітчизняного аграрного сектора в зв'язку із підписанням Україною економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом / М. І. Пугачов, Ю. О. Лупенко, В. І. Власов, Б. В. Духницький, Н. В. Кривенко; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2014. – 44 с.
3. Пугачов М.І. Інтеграційні альтернативи для АПК України в умовах світової економічної кризи / М.І.Пугачов, А.О.Мельник // Економіка АПК. – 2014. – №4. – С. 28-32.
4. Діброва А. Д. Перспективи поглибленої вільної торгівлі між ЄС та Україною для агропродовольчого ринку / А. Д. Діброва, О. В. Одосій // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181. – С. 122–134.
5. Осташко Т. О. Ризики для сільського господарства України при запровадженні режиму вільної торгівлі з Європейським Союзом / Т. О. Осташко. – К. : Ін-т екон. і прогнозув., 2010. – 102 с.
6. Ставська Ю. В. Переваги та ризики євроінтеграції для АПК України / Ю. В. Ставська, І. А. Дмитренко // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економіка. – 2013. – № 3(80). – С. 256–264.
7. Автономні торговельні преференції для України з боку ЄС / Департамент європейської інтеграції Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2012/4_Nechyporenko_Lviv.pdf.
8. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі на 2 зн. УКТЗЕД (щомісячна інформація) // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Товарна структура зовнішньої торгівлі України (щомісячна інформація) // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Автономні торговельні преференції // Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>.
11. Панченко Ю. Невичерпні. Як українські експортери використовували європейські квоти / Ю. Панченко // Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режиму доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/01/29/7030160>.
12. Пасхавер Б. Й. Продовольче виробництво у 1990-2009 рр.: тенденції розвитку / Б. Й. Пасхавер, О. В. Шубравська, Д. Ф. Крисанов, К. О. Прокопенко // Економіка АПК. – 2010. – №9. – С. 12–20.
13. Юрчишин В. Сыроделы / В. Юрчишин, Е. Московчук, М. Дикаленко // Бизнес. – 2015. – № 9. – С. 22–24.

* Нестеренко Оксана Дмитрівна – аспірант кафедри світового господарства та міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі.

УДК 339.92: 351.863(477)

Оксана Собкевич *
Анастасія Шевченко *

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО, НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО І ВИРОБНИЧОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС В УМОВАХ ДОТРИМАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

У статті проаналізовано стан та проблеми співробітництва України з ЄС у виробничій, науково-технічній, інноваційній сферах, а також участі України у європейських ринках науково-технічних досягнень. Визначено перспективні напрями розбудови взаємовигідного співробітництва з урахуванням пріоритетів реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також дотримання національних економічних інтересів України.

Ключові слова: інноваційне, науково-технічне і виробниче співробітництво України з ЄС, прямі іноземні інвестиції, національні економічні інтереси, економічна безпека держави.

Собкевич О. В., Шевченко А. В. Перспективы инновационного, научно-технического и производственной сотрудничества Украины с ЕС в условиях соблюдения национальных экономических интересов.

В статье проанализировано состояние и проблемы сотрудничества Украины с ЕС в производственной, научно-технической, инновационной сферах, а также участия Украины в европейских рынках научно-технических достижений. Определены перспективные направления развития взаимовыгодного сотрудничества с учетом приоритетов реализации Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС, а также соблюдения национальных экономических интересов Украины.

Ключевые слова: инновационное, научно-техническое и производственное сотрудничество Украины с ЕС, прямые иностранные инвестиции, национальные экономические интересы, экономическая безопасность государства.

Sobkevych O. V., Shevchenko A. V. Prospects of Ukraine-EU innovation, scientific-technical and industrial cooperation in the context of safeguarding national economic interests.

The article analyzes the state and problems of Ukraine-EU cooperation in industrial, scientific-technical, innovation spheres, as well as Ukraine's integration into the European markets of scientific-technical achievements. The authors define the outlooks of developing mutually beneficial cooperation considering the priorities of Association Agreement between Ukraine and the EU and safeguarding national economic interests of Ukraine.

Keywords: Ukraine-EU innovation, scientific-technical and industrial cooperation, foreign direct investment, national economic interests, economic security of State.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угоди) відкриває значні перспективи для української промисловості, які обумовлюються розширенням доступу до містких європейських ринків збуту, використанням можливостей України щодо залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій, а також участі у різноманітних програмах розвитку ЄС.

В умовах погіршення стану інвестування промисловості (у 2014 р. індекс капітальних інвестицій у промисловість України становив 75,9 % до 2013 р.) на тлі погіршення соціально-економічної ситуації перспективи модернізації української промисловості значним чином залежать від спроможності ініціювати спільні з ЄС інвестиційні проекти у стратегічно важливих напрямках, у т. ч. щодо відновлення зруйнованого у ході ведення воєнних дій індустріального потенціалу Донбасу, а також проекти технічної допомоги і науково-технічного співробітництва.

Питання співробітництва України та ЄС, зокрема, його інноваційні, науково-технічні та виробничі аспекти висвітлені у публікаціях українських вчених-економістів, серед яких, – О. Білорус, Ю. Макогон, В. Нижник, В. Сіденко, А. Філіпенко [1-5] та ін. Але підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зумовлює необхідність визначення перспективних напрямів розбудови взаємовигідного співробітництва України з країнами ЄС з урахуванням пріоритетів реалізації Угоди, а також національних економічних інтересів України.

Метою статті є обґрунтування рекомендацій щодо забезпечення розвитку взаємовигідних прогресивних форм інноваційного, науково-технічного та виробничого співробітництва України з країнами ЄС у контексті дотримання національних економічних інтересів і забезпечення економічної безпеки держави.

Важливу роль у відновленні та модернізації української промисловості відіграють прямі іноземні інвестиції (ПІІ) з країн ЄС. Станом на кінець 2014 р. 83,8 % накопичених в українській промисловості ПІІ (12,4 з 14,8 млрд. дол. США) надійшло з країн ЄС. Ключовими європейськими інвесторами української промисловості, сукупна частка яких становить 75,2 %, є Німеччина (33,9 % накопичених у промисловості ПІІ), Кіпр (22 %), Нідерланди (13,0 %), Велика Британія (2,7 %), Австрія (2,0 %) та Франція (1,6 %).

На 31.12.2014 р. переважна частка (43,5 %) накопиченого обсягу ПІІ з країн ЄС у промисловості України була зосереджена у металургійній галузі, на харчову промисловість

припадало 15,3 %, нафтохімічну – 7,3 %, хімічну – 6,5 %, добувну – 5,6 %, машинобудівну – 4,8 %, легку – 0,8 %.

У галузевому розрізі найбільшу концентрацію капіталу з країн ЄС (без урахування ПІ з Кіпру) зафіксовано у металургії (сукупна частка у загальному обсязі накопичених у галузі ПІ становить 87,0 %) і легкій промисловості – 80,9 % (табл. 1). Менш зосередженим був капітал з ЄС у нафтохімічній галузі (57,5 %), а також у хімічній (48,7 %), машинобудівній (48,2 %), харчовій (45,4 %) і добувній (26,4 %) промисловості.

Таблиця 1
ПІ за видами діяльності у розрізі країн світу, млн. дол. США / %, на 31.12.2014 р. *

	Добувна пром.	Харчова пром.	Легка пром.	Хім. пром.	Нафтохім. пром.	Метал. пром.	Машино буд. пром.
Разом	<u>1461,2</u> 100	<u>2732,4</u> 100	<u>132,4</u> 100	<u>898,0</u> 100	<u>1220,0</u> 100	<u>5538,3</u> 100	<u>1012,3</u> 100
Країни ЄС, з них	<u>726,1</u> 49,7	<u>1925,1</u> 70,5	<u>109,5</u> 82,7	<u>834,5</u> 92,9	<u>990,2</u> 81,2	<u>5419,6</u> 97,9	<u>638,2</u> 63,0
Німеччина	<u>64,8</u> 4,4	<u>56,9</u> 2,1	<u>32</u> 24,2	<u>69,6</u> 7,8	<u>284,3</u> 23,3	<u>4375,6</u> 79,0	<u>102,4</u> 10,1
Нідерланди	<u>201,3</u> 13,8	<u>621,3</u> 22,7	<u>9,9</u> 7,5	<u>293,7</u> 32,7	<u>189,3</u> 15,5	<u>222,9</u> 4,0	<u>39,7</u> 3,9
Велика Британія	<u>50,3</u> 3,4	<u>94,6</u> 3,5	<u>1,7</u> 1,3	<u>1,9</u> 0,2	<u>52,5</u> 4,3	<u>16,9</u> 0,3	<u>107,2</u> 10,6
Австрія	<u>29,7</u> 2,0	<u>25,6</u> 0,9	<u>4,1</u> 3,1	**	<u>95,2</u> 7,8	<u>10,7</u> 0,2	<u>30,7</u> 3,0
Франція	<u>13,2</u> 0,9	<u>83,3</u> 3,0	<u>2,2</u> 1,7	<u>63,6</u> 7,1	<u>17,3</u> 1,4	**	<u>36,3</u> 3,6
Кіпр	<u>340,9</u> 23,3	<u>685,3</u> 25,1	<u>2,4</u> 1,8	<u>397,5</u> 44,3	<u>288,4</u> 23,6	<u>603,5</u> 10,9	<u>150,1</u> 14,8
Польща	<u>1,9</u> 0,1	<u>49,4</u> 1,8	<u>1,9</u> 1,5	<u>4,3</u> 0,5	<u>24,5</u> 2,0	<u>65,8</u> 1,2	<u>46</u> 4,5
Країни ЄС, без урахування Кіпру	<u>385,2</u> 26,4	<u>1239,8</u> 45,4	<u>107,1</u> 80,9	<u>437</u> 48,7	<u>701,8</u> 57,5	<u>4816,1</u> 87,0	<u>488,1</u> 48,2
Ін. країни ЄС	<u>24</u> 1,6	<u>308,7</u> 11,3	<u>55,3</u> 41,8	<u>3,6</u> 0,3	<u>38,7</u> 3,3	<u>124,2</u> 2,2	<u>125,8</u> 12,4
Ін. країни світу	<u>735,1</u> 50,3	<u>807,3</u> 29,5	<u>22,9</u> 17,3	<u>63,8</u> 7,1	<u>229,8</u> 18,8	<u>118,7</u> 2,1	<u>374,1</u> 37,0

* Складено та розраховано за: Стат. бюлетень Держстату України «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України» за 2014 р.

** конфіденційна інформація

Зацікавленість країн ЄС в інвестуванні переважно виробництв з низьким ступенем обробки в Україні пояснюється наявністю характерної для європейської економіки проблеми нестачі сировинних та енергетичних ресурсів [6], яка вирішується, зокрема, шляхом отримання країнами ЄС доступу до сировинних ресурсів ззовні, у т. ч. з України. Натомість такі галузеві диспропорції розподілу інвестицій в Україні не відповідають завданням її структурної модернізації і загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків, «консервацією» неефективної структури виробництва, нераціональним використанням сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей, подальшим технологічним відставанням від розвинутих країн.

Підпорядкування міжнародного співробітництва цілям забезпечення промислового комплексу ЄС українською сировиною підтверджується показниками структури українського товарного експорту до ЄС, найбільші частки якого припадають на чорні метали (у 2014 р. – 22,9 %), руди, шлак та золу (9,3 %), зернові культури (10,6 %), насіння і плоди олійних рослин

(5,4 %), палива мінеральні, нафту та продукти перегонки (6,1 %), за виключенням експорту товарної групи 85 (електричні машини), частка якої у структурі експорту до ЄС становила 9,7 %. Натомість з ЄС до України імпортується переважно продукція з високою доданою вартістю – сукупна частка продукції машинобудування у структурі товарного імпорту з ЄС у 2014 р. становила 24,8 %, значними також були частки мінеральних палив (18,0 %) та фармацевтичної продукції (8,7 %).

Стан захисту українських об'єктів промислової власності (ОПВ) в ЄС є значно гіршим, ніж європейських ОПВ в Україні. Позиціонування України на європейських ринках науково-технічних досягнень є обмеженим, що демонструється незначною кількістю отриманих у патентних відомствах країн ЄС охоронних документів на об'єкти промислової власності (табл. 2). Пояснюється це, насамперед, високою вартістю патентування у ЄС – за даними Українського інституту промислової власності вартість європейського патенту для комерційної юридичної особи коливається від 3 до 35 тис. євро.

Таблиця 2

Стан патентно-ліцензійної роботи України з країнами ЄС *

	Подано заявок /отримано охоронних документів у патентних відомствах інших країн														
	2005	2010	2011	2012	2013	2005	2010	2011	2012	2013	2005	2010	2011	2012	2013
	Винаходи					Корисні моделі					Промислові зразки				
Всього в інших країнах	408/309	398/273	480/208	434/254	523/252	203/144	226/154	235/198	208/177	264/167	107/76	58/49	93/59	94/49	139/61
країни ЄС, у т.ч.:	11/6	28/14	21/7	39/12	43/13	2/4	13/12	3/4	9/2	19/14	9/7	26/25	25/21	–	10/1
Європейське патентне відомство	7/3	12/11	13/0	12/3	26/5	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Відомство з гармонізації на внутрішньому ринку ЄС	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1/0	2/0	4/0	6/0	9/0
Німеччина	2/0	3/1	1/1	10/4	7/1	2/4	13/4	3/4	2/2	14/10	1/1	3/3	2/2	–	–
Франція	1/0	0/1	–	0/1	1/0	–	–	–	–	1/0	1/1	3/3	1/1	–	–
Італія	–	1/0	–	3/0	0/1	–	–	–	–	1/0	1/1	3/3	2/2	–	–
Іспанія	0/3	1/0	–	1/0	0/1	–	–	–	–	1/1	1/1	3/3	1/1	–	–
Польща	1/0	2/0	2/3	6/0	0/1	–	0/5	–	4/0	1/1	1/0	3/3	2/2	–	1/1
Болгарія	–	1/1	2/0	–	–	–	0/3	–	–	–	–	3/3	–	–	–
Ін. країни ЄС	1/0	7/0	3/3	7/4	9/4	–	–	–	3/3	1/1	3/3	6/7	8/13	–	–

* Складено та розраховано за даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності

Відсутність правової охорони на вітчизняні результати інтелектуальної діяльності за кордоном обумовлює звуження географічного ареалу їх реалізації, втрату інтелектуального потенціалу країни внаслідок безперешкодного копіювання об'єктів інтелектуальної власності та їх використання контрагентами. Через інертність держави у сприянні патентно-ліцензійному захисту українських ОПВ в ЄС цей ринок ще довго може бути недоступним для вітчизняних технологій.

Попри практичну відсутність захисту українських об'єктів промислової власності на інноваційному ринку ЄС зарубіжні власники ОПВ намагаються закріпити пріоритет для експансії своїх товарів, послуг і технологій на ринку України (табл. 3).

Таблиця 3

Стан патентування ОПВ країнами ЄС в Україні *

	Заявки на винаходи								Патенти на винаходи			
	Національна процедура				Міжнародні заявки							
	2005	2010	2012	2013	2005	2010	2012	2013	2005	2010	2012	2013
Всього, у т.ч.	3474	2810	2835	3136	1749	2500	2110	2286	3433	3874	3405	3635
від інозем. заявник	307	259	353	279	1746	2498	2109	2283	1262	1840	1848	1892

ів, у т.ч.												
країни ЄС	156	110	108	129	915	1137	994	1015	696	1016	917	917
	Заявки і патенти на промислові зразки											
	Заявки					Патенти						
	2005	2010	2012	2013	2005	2010	2012	2013				
Всього, в т.ч.	2010	1686	1851	3778	1569	1431	1541	2010				
від інозем. заявників, в т.ч.	260	244	334	587	146	173	316	328				
країни ЄС	76	65	138	144	59	53	94	93				
	Заявки і реєстрації знаків для товарів і послуг за національною процедурою											
	Заявки					Реєстрації						
	2005	2010	2012	2013	2005	2010	2012	2013				
Всього, в т.ч.	16366	20603	22781	24471	11645	16686	15459	14981				
від інозем. заявників, в т.ч.	3182	3892	4837	4702	2227	3628	3848	3732				
країни ЄС	814	1109	1717	1799	722	1075	1306	1305				

* Складено та розраховано за стат. збірниками Держстату України «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за відповідні роки

У 2012–2013 рр. у загальній кількості патентів, виданих Україною іноземним заявникам, країнами ЄС в середньому отримано патентів на винаходи – 49 %, на промислові зразки – 29 %, на реєстрації для товарів і послуг – 34,4 %.

Недовикористовуються можливості отримання патентних заявок на міжнародному ринку через низький рівень інтернаціоналізації патентної системи України. У 2013 р. за процедурою РСТ в Україні отримано 152 патентні заявки, що становить менше 1 % від загальної кількості таких заявок у світі. У країнах Європи отримувалось понад 28 % патентних заявок за договором РСТ (найбільше у Німеччині, Франції, Великобританії, Швейцарії, Нідерландах), у країнах Північної Америки – 29,3 % (у США – 27,9 %), а лідером за цим показником є азіяський регіон (загалом – 40,6 %, у т. ч. в Японії – 21,4 %, Китаї – 10,5 %, Кореї – 6 %).

Використання Україною всіх переваг від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вимагає чіткого визначення пріоритетів у розвитку міжнародного науково-технічного і виробничого співробітництва. Європейський Союз, будучи потужним виробником та експортером високотехнологічної продукції [6], дотримується курсу на стимулювання промислових інновацій, а також розбудову циркулярної економіки на засадах сталого розвитку. Україні слід активізувати міжнародний діалог щодо ефективного використання європейського досвіду і фінансової допомоги у розбудові власних наукоємних, інноваційно орієнтованих і високотехнологічних виробництв, а також залучення інвестицій у найбільш перспективні з точки зору співробітництва з ЄС галузі української промисловості. До пріоритетів науково-технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС слід віднести наступні.

Забезпечення переходу від імпорту з ЄС готової продукції з високою доданою вартістю до створення на території України дочірніх компаній та спільних підприємств. В Україні вже існують приклади відкриття та успішної роботи європейських компаній. Так, на території закарпатської області ПрАТ «Єврокар» завдяки залученню польських інвестицій налагоджено

виробництво автомобілів марок VW Group (Skoda, Volkswagen, Seat). У сегменті побутової техніки прикладом розміщення виробництва в Україні є створення у 2010 р. шведською компанією «Electrolux» дочірньої компанії шляхом придбання ТОВ «Українська побутова техніка» та фабрики з виробництва пральних машин в Івано-Франківську. Існують вдалі приклади розвитку високотехнологічного сегменту фармацевтичної промисловості – у 2010 р. в Україні розпочато виробництво широкого спектру вакцин британською компанією «ГлаксоСмітКляйн» на базі виробничих потужностей львівської фармацевтичної компанії «Фармалайф». У 2011 р. налагоджено спільне виробництво вакцин фармацевтичною компанією ТОВ «Фармекс груп» (м. Бориспіль) та французькою компанією «Санofi Пастер».

Залучення інвестицій країн ЄС у створення та розвиток в Україні замкнених циклів виробництва продукції вищих технологічних укладів. Так, перспективи розвитку в Україні атомної промисловості, технології якої належать до п'ятого та шостого технологічних укладів, значним чином залежать від налагодження виробництва і перероблення урану та цирконію. Переваги України у сфері ядерної енергетики зумовлені, з одного боку, природними ресурсами, оскільки вона має найбільші в Європі родовища уранових руд та цирконату, а з іншого – отриманою від колишнього СРСР спадщиною у вигляді розвиненого гідрометалургійного виробництва з перероблення цих руд та освоєних новітніх технологій з отримання ядерних матеріалів, низки реакторів АЕС та енергоблоків, комплексу підприємств енергомашинобудування та наукових інститутів ядерного профілю [7].

Україна має 12 розвіданих уранових родовищ у Кіровоградському рудному районі з сумарними запасами, здатними забезпечити потреби вітчизняної атомної енергетики на 100 років. Проте масштабні поклади уранової руди та цирконію без власного ядерно-паливного циклу залишаються лише сировиною [8]. Натомість, Україна зберігає залежність від постачань ядерного палива з РФ. Затверджена у 2009 р. Державна цільова економічна програма «Ядерне паливо України» виконана не була. Тому нині перспективи розвитку галузі значними чином залежать від ініціювання на державному рівні міжнародних інвестиційних проектів, у т. ч. з країнами ЄС.

Розвиток в Україні високотехнологічних виробництв, зокрема, ОПК, ракетно-космічної, авіаційної, суднобудівної, пігментної та лакофарбової, фармацевтичної промисловості та будівництва вимагає збільшення виробництва продукції кольорової металургії, зокрема, титану (металевого та двоокису титану) та алюмінію. Рівень потенційних ресурсів титану і потужностей виробництва ільменітових концентратів в Україні оцінений у 20 % світового балансу. У країнах колишнього СРСР частка України у виробництві ільменітових концентратів становила 90 %. На сьогодні, попри високу концентрацію титанового бізнесу в Україні, існують перспективи дослідження та промислового розроблення титанових родовищ, що сприятиме насиченню внутрішнього ринку та збільшенню експортного потенціалу.

Розвиток алюмінієвої промисловості пов'язаний з необхідністю налагодження замкнутого циклу виробництва алюмінію та продукції з нього для забезпечення внутрішніх потреб. У 2011 р. російською компанією «РУСАЛ» було законсервовано потужності єдиного в Україні виробника алюмінію – ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», внаслідок збитковості випуску первинного алюмінію, зокрема, через високі тарифи на електроенергію. У 2012 р. у судовому порядку державі було повернено 68 % акцій підприємства, якими володіла компанія «РУСАЛ», через невиконання російською компанією інвестиційних зобов'язань, а у 2014 р. прийнято рішення про ліквідацію підприємства. Нині під контролем тієї ж компанії перебуває інший гігант української кольорової металургії – ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» потужністю 1,57 млн. тонн глинозему на рік.

Залучення кредитних коштів фінансових організацій ЄС у відновлення промислового потенціалу східних областей України. ЄС є найбільшим фінансовим донором України. Починаючи з 1991 р. допомога ЄС (не враховуючи допомогу окремих країн-членів) склала понад 3,5 млрд. євро. Розміри фінансової допомоги ЄС для України продовжують зростати – щорічне двостороннє фінансування (Національна програма дій для України) збільшилось з 47 млн. євро у 2002 р. до 186 млн. євро у 2013 р. та 242 млн. євро у 2014 р. [9].

У грудні 2014 р. Урядом України та Європейським інвестиційним банком було підписано угоду «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України», якою передбачено відновлення інфраструктури територій Донецької і Луганської областей, які знаходяться під контролем України. Крім того, угода спрямована на будівництво інфраструктурних проектів у

сусідніх регіонах: Запорізькій, Дніпропетровській, Харківській областях. Загальний обсяг кредиту – 200 млн. євро терміном на 20 років [10]. Основну суму кредиту буде використано на відновлення інфраструктури міст; на відновлення промисловості планується виділити 35 млн. євро [11].

Запровадження в Україні принципів циркулярної економіки шляхом забезпечення плідного співробітництва з ЄС у сфері виробництва екологічно чистої продукції, перероблення відходів, вторинного виробництва, запровадження енерго- та ресурсоефективних технологій у промисловості. Основні принципи циркулярної економіки закладені у Дорожній карті ЄС «Ресурсоефективна Європа» та повідомленні ЄС «Становлення циркулярної економіки: програма безвідходного виробництва для Європи». За підрахунками експертів ЄС запровадження ресурсоефективних технологій виробництва на всіх ланках виробничих ланцюгів дозволить скоротити потреби промисловості у сировинних ресурсах на 17-24 % до 2030 р. та знизити щорічні витрати підприємств на 630 млрд. євро [12].

Упровадження європейських стандартів виробництва на підприємствах України. В умовах лібералізації торгівлі середній рівень тарифного захисту ринку промислових товарів в ЄС для України коливається у межах 4,4-5 %. Тому основними перешкодами у торгівлі промисловими товарами з ЄС є не імпорتنі тарифи, а технічні бар'єри [13].

Згідно графіка Додатку III до Угоди про Асоціацію Україна зобов'язалася протягом 2–3 років (для деяких секторів 5-7 років) привести своє законодавство у 27 сферах у відповідність з законодавством ЄС. Зважаючи на стислі терміни та низький на сьогодні ступінь впровадження європейських стандартів у промисловості, виконання положень Угоди вимагає тісного співробітництва України з ЄС у сфері технічного регулювання. Попри те, що станом на 30.01.2015 р. в Україні діють 45 технічних регламентів, розроблених на основі відповідних директив ЄС, ступінь впровадження євростандартів на українських підприємствах залишається недостатнім.

Підтримка розбудови інституційного середовища для створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, у т. ч. щодо адаптації європейських стандартів у промисловості, здійснюється через проекти міжнародної технічної допомоги. Зокрема, у 2008-2010 рр. ЄС спільно з Міністерством економіки України реалізовувалася програма «Технічна допомога українській інфраструктурі якості», загальний бюджет якої становив 3,1 млрд. євро. З 2010 р. в Україні реалізовується програма підтримки галузевої політики «Сприяння взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС» з бюджетом 39 млн. євро.

Станом на початок 2015 р. ЄС реалізовує в Україні 196 проектів міжнародної технічної допомоги [14], з них лише 3 – у сфері реформування системи технічного регулювання.

Зважаючи на невелику кількість та обмежену тематику діючих програм, очевидно є необхідність ініціювання нових програм технічної допомоги ЄС, які передбачали б налагодження ефективного тристороннього діалогу між українським урядом, ЄС та підприємствами України, що дозволило б вивчити та врахувати реальні проблеми та потреби промислового сектору України у впровадженні європейських стандартів виробництва.

Багатий досвід ЄС у розбудові інноваційно орієнтованої економіки створює умови для плідного співробітництва України з ЄС у сфері *стимулювання інноваційних зрушень у промисловості на основі розбудови високоефективної національної інноваційної системи, здатної поєднати науку і виробництво*. Співробітництво в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС може надати нового імпульсу інноваційним зрушенням у вітчизняному промисловому секторі завдяки розширенню можливостей участі України у програмах науково-технічного розвитку ЄС та її інтеграції до Європейського дослідницького простору.

На сьогодні всі програми ЄС з фінансування досліджень та інновацій, включаючи «Рамкову програму з досліджень», «Рамкову програму з конкурентоспроможності та інновацій» та діяльність Європейського інституту інновацій та технологій, об'єднані у Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (далі – Програма) з терміном дії 2014-2020 рр. та бюджетом близько 70 млрд. євро. Важливою подією стало підписання 20.03.2015 р. Угоди між Україною і ЄС про участь України у Програмі (набуття Україною асоційованої участі у Програмі передбачено п. 9 Європейського порядку денного реформ ЄС – Україна), що дозволить підприємствам та організаціям брати участь у проектах Програми на умовах, які мають країни ЄС.

Розвиток взаємовигідних прогресивних форм виробничого та науково-технічного співробітництва України з країнами ЄС в умовах дотримання національних економічних інтересів і забезпечення економічної безпеки держави вимагає реалізації наступних заходів:

- проведення переговорів з ЄС щодо можливостей започаткування проектів технічної допомоги у сфері промислового виробництва України щодо впровадження європейських стандартів на підприємствах, включаючи спільні проекти у стратегічно важливих сферах;
- здійснення профільними НДІ промисловості України бенчмаркінгових досліджень щодо порівняння методів організації та управління підприємствами, а також їх економічних результатів з підприємствами-лідерами ЄС з метою вироблення рекомендацій щодо запровадження кращих практик на вітчизняних підприємствах;
- надання інформаційно-консультаційних послуг підприємствам щодо можливостей та умов постачання продукції на європейські ринки у рамках Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС (митних ставок, вимог у сфері технічного регулювання, алгоритму дій підприємств для експорту продукції до ЄС, механізму врегулювання спірних питань тощо);
- налагодження зв'язків українських виробників з провідними виробниками ЄС, для чого слід посилити поінформованість провідних європейських корпорацій про можливості України шляхом створення галузевих каталогів продукції, підтримки участі українських виробників у спеціалізованих виставках за кордоном, проведення власних виставок у провідних країнах світу;
- застосування принципів циркулярної економіки на основі вивчення досвіду країн ЄС у сфері енергозбереження, екологічно чистого виробництва, утилізації та вторинного використання відходів та реалізації спільних з країнами ЄС проектів, зокрема, в освоєнні альтернативних джерел енергії (виробництві пеллетів з соняшникового лушпиння та відходів деревообробної промисловості, біоетанолу на базі спиртових заводів тощо), розвитку виробництва органічної харчової продукції високого ступеня перероблення (плодоовочевої консервації, дитячого харчування, молочної продукції), а також з будівництва сміттепереробних підприємств;
- розширення можливості участі українських підприємств та науково-дослідних організацій у проектах Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», а також підвищення рівня інформованості підприємств та організацій щодо таких можливостей.

Список використаних джерел:

1. Глобальні стратегії Євросоюзу: монографія / О. Г. Білорус [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2009.
2. Трансформація процесу транснаціоналізації в умовах зростання невизначеності глобального економічного середовища: монографія / Ю. В. Макогон [та ін.]; під ред. Т. В. Орехової. – Донецьк, 2011. – 652 с.
3. Україна на шляху до європейської інтеграції: економічна безпека, переваги вибору: монографія / В. М. Нижник [та ін.]; за заг. ред. В. М. Нижник. – Хмельницький, 2008. – 307 с.
4. Україна в процесах міжнародної інтеграції / В. Р. Сіденко [та ін.]; ред. В. Р. Сіденко. – Х. : Форт, 2003. – 280 с.
5. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions For a European Industrial Renaissance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014DC0014>.
7. Щодо невідкладних заходів з поновлення роботи підприємств ядерного паливного циклу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/181.htm>.
8. Трегуб Г. Від уранової руди до атомної зброї [Електронний ресурс] / Г. Трегуб. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/107857>.
9. Фінансова підтримка ЄС для України. Матеріали Представництва ЄС в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/tech_financial_cooperation/index_uk.htm.
10. Яценюк А. Підписання двох угод із ЄІБ на 600 млн. євро – сигнал про підтримку української економіки з боку ЄС [Електронний ресурс] / А. Яценюк. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247832698.
11. UKRAINE EARLY RECOVERY European Investment Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eib.org/projects/loans/2014/20140532.htm>.

12. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1415352499863&uri=CELEX:52014DC0398R%2801%29>

13. Технічне регулювання в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine++EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Technical+Regulation>

14. Інформація Мінекономрозвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&title=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZareistrovanikhVUstanovlenomuZakonodavstvomPoriadku>

* Собкевич Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу безпеки реального сектору економіки Національного інституту стратегічних досліджень.

* Шевченко Анастасія Валеріївна – аспірант, головний спеціаліст відділу безпеки реального сектору економіки Національного інституту стратегічних досліджень.